

คุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง
อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

Values and Wisdoms of the Boon Klang Ban Tradition of Lao-Vieng
Ethnic Group in Phanat Nikhom District, Chonburi Province

วสิน โต๊ะสิงห์

Wasin Toasing

ปิยศักดิ์ สีดา, กชนิภา อุดมทวี

Piyasak Sida, Kacanibha Udomtawi

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surin Rajabhat University

E-mail: wasin0099@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง คุณค่าและภูมิปัญญา ประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย 3) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านที่มีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง โดยตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและมีการเคลื่อนย้ายประชากรมาตั้งถิ่นฐานยัง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี เหตุผลในการเคลื่อนย้ายประชากรเพื่อหาทำเลที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต และได้นำองค์ความรู้มาแพร่กระจายเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การดำรงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าคือ “ประเพณีบุญกลางบ้าน”

ประเพณีบุญกลางบ้านมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหลายประการ เช่น การแสดงถึงความเคารพและการอยู่ร่วมกันในสังคม การถ่ายทอดประเพณีและการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบการแสดง การละเล่น การแข่งขัน การประกวด และการนำเสนอวิถีชีวิตใน

รูปแบบการจัดชบวนแห่ เช่น ชบวนแห่เครื่องจักสาน ชบวนเครื่องแต่งกายและจัดแสดงสินค้าชุมชน ประเพณีบุญกลางบ้านเป็นภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเพื่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนและการระลึกถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษให้ช่วยปกปักรักษาให้ตนเองและครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข และช่วยให้สังคมมีการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน ดังนี้

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

1) การปลูกฝังค่านิยม จากสถาบันครอบครัว โดยการเริ่มต้นจากพ่อแม่ ที่ควรปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดีของสังคม การส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีส่วนร่วมในการร่วมประเพณีบุญกลางบ้านหรือการจัดให้มีการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเต้นรำ การประกวดร้องเพลง การเดินชบวนพาเหรด การแข่งขันการจักสาน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น 2) การจัดการหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านในสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังและสั่งสมความรู้และส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้าน และความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ 3) การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4) การส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้านต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พร้อมการพัฒนาและส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดงานหรือการออกนิทรรศการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชนและการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ 5) การเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ประเพณีบุญกลางบ้านและประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ประพฤติดนเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การประกาศเกียรติคุณครอบครัวดีเด่นที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้าน และหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

คำสำคัญ: คุณค่าและภูมิปัญญา, ประเพณีบุญกลางบ้าน, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to study ways of life of Lao-Vieng ethnic group in Phanat Nikhom district, Chonburi province; 2) to study values and wisdoms of the Boon Klang Baan tradition of Lao-Vieng ethnic group in Phanat Nikhom district, Chonburi province, Thailand; and 3) to study guidelines for a conservation of Boon Klang Baan tradition. Data were collected through non-participatory observations, participatory observations, and in-depth interviews with community leaders and local philosophers who are the Lao-Vieng ethnic people. The collected data were triangulated for its reliability.

Further, a focused-group discussion also arranged for guidelines of a conservation of Boon Klang Baan tradition.

The study found that:

Originally, the Lao-Vieng ethnic group was settled at Vientiane in Lao PDR. After that, there was the immigration of Lao-Vieng ethnic people to settle at Phanat Nikhom district in Chonburi province, Thailand. The main reason of immigration was to find a suitable place for their living. According to the immigration, the Lao-Vieng's body of knowledge (e.g. ways of living, local wisdoms, traditions, and cultures) was also taken to apply for a daily living. One of the most valuable culture of Lao-Vieng is the Boon Klang Baan tradition.

The Boon Klang Baan tradition is valuable for a living of Lao-Vieng ethnic people in various ways. For example, it is the tradition representing the respect and coexistence of people in a society, the transmission of tradition and activities in forms of a show, a competition, or a contest, and the ways of life's presentation through a procession (e.g. a basketry procession and a traditional dressing procession) and a local trade show. The Boon Klang Baan tradition is the wisdom for a daily living of Lao-Vieng ethnic people that leads to a community's unity. It is also the tradition of commemoration of the ancestor's spirit for a protection of one family. Further, the Boon Klang Baan tradition also helps to increase a development in terms of society, economy, and politics. As a result, it is important to study about guidelines for a conservation of Boon Klang Baan tradition.

According to the study, guidelines for a conservation of Boon Klang Baan tradition are proposed as the followings.

(1) Family's values instilling – this could be able to start from parents by being a good model for children and teaching children to be a good one in society. Additionally, children should be supported to participate the Boon Klang Baan tradition or in other forms to present the ways of life of Lao-Vieng ethnic group (e.g. dancing, singing contest, parading, basketry competition, sport competition, and etc.). (2) Providing a local curriculum relating to Boon Klang Baan tradition – this should be done to instill, accumulate, and promote the knowledge about Boon Klang Baan tradition through academic institutes and a cooperation of government sectors. (3) Supporting activities that promote the

Boon Klang Baan tradition –this should be performed to attract visitors under a cooperation with the Tourism Authority of Thailand. (4) Activities to promote the Boon Klang Baan tradition must be done continuously together with the economic development and promotion (e.g. a local trade show or a traditional performance). (5) The public relations about Boon Klang Baan and a ceremony to give a commemorative certificate to people who benefit a society should be provided. For example, a ceremony to give a commemorative certificate to a family or a government sector that participates the Boon Klang Baan tradition outstandingly.

Keywords: Values and Wisdoms, Boon Klang Baan Tradition, Lao-Vieng Ethnic Group

1. บทนำ

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไทยลาวตามประวัติศาสตร์คนกลุ่มแรกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหุบเขา เมื่อ ค.ศ. 650 มีการอพยพลงมาตามลำแม่น้ำโขงจนถึงบริเวณประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตอนปลายศตวรรษที่ 14 ไทยมีอาณาจักรสามแห่ง คืออาณาจักรอยุธยาของไทย อาณาจักรล้านนาของลาวในภาคเหนือหรือเชียงใหม่และอาณาจักรล้านช้างของลาว ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น จีน ไทย ลาว เวียดนามและกัมพูชา ทำให้ภาษาและวัฒนธรรมที่ใช้จึงใกล้เคียงกัน ดังนั้นแม่น้ำโขงจึงเป็นแต่เพียงเส้นกั้นพรมแดนเท่านั้น แต่ไม่สามารถแบ่งแยก ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีออกจากชนชาติได้ (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว, 2516: 38) กลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากมีการผสมผสานระหว่างไทยและลาวแล้วยังมีชนชาติจีนและเวียดนามอยู่จำนวนหนึ่ง และชาวจีนมักตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วภูมิภาคและควบคุมเศรษฐกิจไว้อย่างเหนียวแน่น ส่วนชาวเวียดนามได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชา ส่วนหนึ่งเข้ามาในเมืองไทยประมาณ 80,000 คนในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือการทำนา และเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งาน เช่น วัว ควาย สุกร เป็ดและไก่ เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวบางส่วนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ อำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี และเรียกตัวเองว่า “ชาวลาวเวียง”

ชาวลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และจำปาสัก ตั้งแต่สมัยธนบุรีถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ หลังจากที่ฝ่ายไทยยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และหลวงพระบาง ครอบครองเชลยชาวลาวเวียงจันทน์ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาไทยในการตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งที่ 1 ปีพ.ศ. 2321 จากนั้นถูกกวาดต้อนเข้ามาอีกในการตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งที่ 2 ปีพ.ศ. 2335 และถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2369 - 2371

แต่ในสงครามตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2369 - 2371 กองทัพสยามได้กวาดต้อนผู้คนทั้งหมดในเขตเมืองเวียงจันทน์เข้ามาฝั่งไทย จนเวียงจันทน์ถึงกับเป็นเมืองร้างผู้คนที่เข้ามาอยู่ในเมืองจะเข้เท่านั้น เป็นเพียงกล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเมืองจะเข้เท่านั้น ในความเป็นจริง ชนชาติเพื่อนบ้านของเราเหล่านั้นมีที่มาที่ไป กระจายกันทั่วทุกภูมิภาค แต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่น ก็ล้วนมีความเป็นมาของการอพยพถิ่นฐานย้ายเข้ามาอยู่ของแต่ละชนชาติ แต่ละท้องถิ่นเองแต่โบราณกาลเนิ่นนานมา เมื่อเกิดศึกสงครามระหว่างอาณาจักร หากฝ่ายใดเพลี่ยงพล้ำแพ้สงคราม ก็เป็นธรรมเนียมศึกในการกวาดต้อนผู้คนในเมืองที่พ่ายสงครามไปเป็นเชลยศึกและตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรนั้นเป็นการถาวร

การปรับตัวของชาวลาวเวียงส่งผลให้ความเป็นลาวเวียงเริ่มลดน้อยลงไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะเมื่อรัฐสยามดำเนินนโยบายการสร้างชาติและชาตินิยมในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทำให้ “ความเป็นลาวเวียง” ได้ถูกผันแปรเป็น “ลาวเวียงแบบไทย” โดยชาวลาวเวียงแสดงความเป็นไทยมากขึ้น ชาวลาวเวียงได้ปรับตัวเพื่อสนองการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมและผันตัวเองจากการทำการเกษตรแบบยังชีพมาเป็นการทำการเกษตรแบบการค้า โดยขยายพื้นที่ทางการเกษตรนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะทำนาข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ ชาวลาวเวียงส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีการแสดงตัวตนและอัตลักษณ์ซึ่งความเป็นชาติพันธุ์ (วิมล จิโรจพันธ์และคณะ, 2548: 48-49) ปี พ.ศ. 2533 ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนพสารนิคม เมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้รู้ในท้องถิ่นมีการบันทึกประวัติความเป็นมาของชาวลาวเวียงเป็นลายลักษณ์อักษรในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองหรือพื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จนเมื่อประมาณ พ.ศ. 2537 กระแสท้องถิ่นนิยมลาวเวียงได้ถูกปลุกมาอีกครั้งอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยกลไกภายในของชุมชนที่เริ่มปรับเปลี่ยนกลายเป็นชนชั้นกลางมากขึ้น และได้รับความร่วมมือกันระหว่าง ชาวบ้าน พระสงฆ์ และผู้นำทั้งระดับท้องถิ่น เพื่อจัดงาน “สืบสานตำนานลาวเวียง” ขึ้นในปี พ.ศ. 2538 รูปแบบในการจัดงาน พบว่ากิจกรรมภายในงาน ไม่ว่าจะเป็น การจัดรูปแบบของขบวนแห่กิจกรรมการแสดง บนเวที ส่วนของงานนิทรรศการ กิจกรรมสาธิต ล้วนตอบสนอง “ความเป็นลาวเวียงแบบสมัยใหม่” ซึ่งเป็นการประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียงพนสนิคม

การเคลื่อนย้ายประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง มีการเคลื่อนย้ายประชากรมากกว่า 20 ปี และได้นำองค์ความรู้มาแพร่กระจายเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การดำรงวิถีชีวิตภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545: 34-35) และเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดังกล่าวถูกกลืนหรือเสื่อมสลาย บางอย่างได้หายไปจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง แต่อย่างไรก็ตามยังมีประเพณีที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงยังปรากฏและสืบสานจนถึงปัจจุบัน คือ “ประเพณีบุญกลางบ้าน” ประเพณีดังกล่าว

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการรวมกลุ่มของญาติสนิท มิตรสหาย และสร้างความสามัคคี การประกอบประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงจัดขึ้น 2 รูปแบบคือ 1) จัดส่วนตัวของแต่ละครัวเรือน และ 2) จัดรวมกันที่วัดหรือศาลากลางหมู่บ้าน การจัดรูปแบบที่หนึ่ง เจ้าภาพหรือเจ้าของบ้านจะเตรียมอาหารเพื่อสำหรับการต้อนรับแขกที่มา โดยการเชื้อเชิญ เช่น ญาติพี่น้องวงศ์ตระกูล เพื่อนบ้านใกล้เคียง และอาหารที่ขาดไม่ได้คือ ขนมน้ำเงิน โดยมีความเชื่อว่าการเลี้ยงต้อนรับแขกหรือเพื่อนบ้านด้วยขนมน้ำเงินจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ยาวนาน ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการจัดการทำบุญร่วมกันเพื่อแสดงถึงความสามัคคีระหว่างชุมชน โดยการเตรียมอาหาร เครื่องบูชา บรรพบุรุษ และเตรียมเครื่องบูชาและถวายพระสงฆ์ โดยผู้นำชุมชนจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเจริญพระพุทธมนต์เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขและรอดพ้นจากภัยอันตราย ในขณะเดียวกันประเพณีดังกล่าวจากที่เคยมีการปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานได้เสื่อมสลายตามกาลเวลา

ประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของประชาชน ปัจจุบันมีการปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบวัฒนธรรมเดิม และเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญต่อประเพณีบุญกลางบ้าน โดยไม่ทราบประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของประเพณีบุญกลางบ้าน แต่ก็ยังมีประชาชนกลุ่มอนุรักษ์เพื่อการฟื้นฟูเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง จนถึงปัจจุบัน และหากไม่มีมาตรการหรือรูปแบบในการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอน้ำสนิคมอาจต้องสูญเสียประเพณีที่งดงามที่สุดในที่สุด จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาในการศึกษาและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนร่วมกับคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อหาแนวทางกำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาวิจัย และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าและภูมิปัญญาของประเพณีบุญ กลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ปราชญ์ชุมชนที่มีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ทั้งในประเทศไทยและจำนวน 5 ท่าน คือ

3.1 อาจารย์สมดุล ทำเนา อายุ 77 ปี

3.2 พระมหาเสมอ โอภาส อายุ 80 ปี

3.3 นายประเสริฐ อัมสวัสดิ์ อายุ 60 ปี

3.4 หลวงพ่อบุญถนอม อายุ 73 ปี

3.5 นางประไพ วงมะณี อายุ 75 ปี

ขั้นตอนที่ 4 สรุปรายผลและวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญ กลางบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรี ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและ ภูมิปัญญาของประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อสรุปและวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญ กลางบ้าน อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรี

ขั้นตอนที่ 5 จัดพิมพ์รายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง มีการเคลื่อนย้ายประชากรมากกว่า 20 ปี และการ เคลื่อนย้ายประชากรดังกล่าวได้นำองค์ความรู้มาแพร่กระจายเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การดำรง วิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ดังกล่าวถูกกลืนหรือเสื่อมสลาย บ่งบ่งได้หายไปจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง แต่ อย่างไรก็ดีตามยังมีประเพณีที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงคือ “ประเพณีบุญ กลางบ้าน” เป็นประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการ รวบรวมกลุ่มของญาติสนิท มิตรสหาย และในการประกอบประเพณีดังกล่าวในอดีตของกลุ่มชาติ พันธุ์ลาวเวียงในอดีตได้จัดขึ้น 2 รูปแบบคือ 1) จัดส่วนตัวของแต่ละครัวเรือน และ 2) จัด รวมกันที่วัดหรือศาลากลางหมู่บ้าน การจัดรูปแบบที่หนึ่ง เจ้าภาพหรือเจ้าของบ้านจะเตรียม อาหารเพื่อสำหรับการต้อนรับแขกที่มาโดยการเชื้อเชิญ เช่น ญาติพี่น้องวงศ์ตระกูล เพื่อนบ้าน ไกล่เรือนเคียง และอาหารที่ขาดไม่ได้คือ ขนมน้ำ โดยมีความเชื่อว่าการเลี้ยงต้อนรับแขกหรือ เพื่อนบ้านด้วยขนมน้ำจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ยาวนาน ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการ จัดการทำบุญร่วมกันเพื่อแสดงถึงความสามัคคีระหว่างชุมชน โดยการเตรียมอาหาร เครื่องบูชา บรรพบุรุษ และเตรียมเครื่องบูชาและถวายพระสงฆ์ โดยผู้นำชุมชนจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวด เจริญพระพุทธมนต์เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข และรอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ

ในขณะที่เดียวกันประเพณีดังกล่าวจากที่เคยมีการปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานได้เสื่อมสลายตามกาลเวลา กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภูมิปัญญาในการดำรงวิถีชีวิตและมีวัฒนธรรม ประเพณีที่คล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น แต่เมื่อมีการเคลื่อนย้ายประชากรประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันมาได้เสื่อมหายและเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมเดิม อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงแม้อยู่ในชุมชนประเพณีบุญกลางบ้านไว้จนถึงปัจจุบันของเป็นเวลา 200 ปี และนอกจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีประเพณีวัฒนธรรม ที่มีคุณค่า ทั้งที่เป็นประเพณีหรือฮีต 12 คอง 14 ที่มีผลให้ชุมชนเกิดความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (สมดุล ทำเนาว์, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

1. ประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

ผู้ชายทุกคนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงพอเริ่มเป็นหนุ่มจะถูกหัดทำงาน เช่น งานจักสาน จะต้องสานกระบุง กระตา ครุ คานหาบ กระดัง กระเบียน ส่อน ไช หวด กระตืบ แอบ โตก ชันหมาก เลื่อยไม้ ถากไม้ ไสกบ คราดไถ ฟันเชือก ฟันคั่ว ให้เป็น ถ้างานเหล่านี้ไม่เป็น ผู้สาวบ่มักและหาเมียยาก ถ้าตกถูกตกเมียจะอับอายขายหน้าเขาจะตำหนิติโทษว่าเป็นคนบ่พอคน ผู้หญิงทุกคนพ่อแม่ต้องสอนให้มีความรู้ในการทำงานของแม่เรือน มีดักน้ำ ตำข้าว เย็บปัก ถักร้อย ตำหูก ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น ให้เป็นเสียแต่ในเวลาเป็นสาว ถ้าไม่เป็นการงานเหล่านี้หาผัวยาก ไม่มีชายใดต้องการ เวลามีสามีแล้วต้องไปซื้อหาถ้วยชามของคนอื่นมาใช้ทำให้ผัวอับอายขายหน้า

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าหรือที่เรียกว่าการตำหูก การตำหูกจะนิยมตำกันใต้ถุนเรือนซึ่งจะมีที่ประจำทุกครัวเรือน หญิงที่เริ่มแตกเนื้อสาวจะมาใช้ก้นเป็นที่พักทอผ้า ทอเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าควบ ผ้าลึง ผ้าโสร่ง ทำเป็นลวดลายต่าง ๆ และบริเวณบ้านจะมีการทำสวนฝ้าย สวนหม่อน โดยเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนการเลี้ยงหม่อน เลี้ยงฝ้ายเป็นหน้าที่ของผู้หญิง เมื่อถึงเทศกาลงานบุญจะมีการแต่งกายให้เหมาะสมกับประเพณีนั้น ๆ

วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีความผูกพันกับประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีร่วมกันนับว่าเป็นกุศโลบายของบรรพบุรุษที่ให้ประชาชนผู้นำท้องถิ่นส่วนราชการ องค์การต่าง ๆ ในชุมชนเกิดความสามัคคีร่วมกัน ทั้งที่เป็นการแสดงถึงวิถีชีวิต การแต่งกาย การละเล่น การแสดง และการดำรงชีวิตตามความเชื่อของชาวพุทธ โดยเน้นการทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ และนอกจากจะเป็นการสร้างความสุขสบายใจให้กับตนเองแล้วยังเป็นรูปแบบการส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับอำเภอพนสนิคคม ซึ่งเป็นที่รู้จักในการประยุกต์และการสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานให้เป็นที่รู้จักของคนทั้งโลก

2. พิธีกรรมบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิคคม จังหวัดชลบุรี

พิธีกรรมในประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิคคม จังหวัดชลบุรี มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและสร้างความ

สามัคคี และเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และมีพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา

การจัดงานประเพณีในวันแรก ก่อนพิธีสวดมนต์เย็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนาที่รับผิดชอบด้านพิธีสงฆ์ จะโยงสายสิญจน์ตามบ้านเรือนที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ตลาดพนัสนิคมไปยังลานพิธีบุญกลางบ้าน สวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม เพื่อให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขและปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย บริเวณพิธีสงฆ์ตั้งปะรำปูพื้นซึ่งผ้ามาปูเสื่อจัดตั้งที่พระพุทธรูปใช้พระพุทธรูปหิ้งค์ฯ เป็นพระประธานในพิธีที่วางบาตรน้ำมนต์ ตั้งศาลเพียงตาโดยใช้ต้นเสา 1 ต้นวางไม้พาดเป็นตัวที่เรียกว่าศาลเทวดาไว้สำหรับไหว้บรรพบุรุษหรือเจ้าที่โดยตั้งศาลเทวดาไว้นอกประรำพิธีสงฆ์ (พระมหาเสมอโอภาโส, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

เมื่อขบวนแห่ถึงบริเวณลานพิธีสวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคมพร้อมกับพิธีสงฆ์เสร็จสิ้นลง เวลา 18.00 น. รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีประธานในพิธีกล่าวเปิดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคมและเยี่ยมชมซุ้มอาหารพื้นบ้าน ซุ้มบ้านไทยซุ้มบ้านลาวและซุ้มบ้านจีนพร้อมทั้งร่วมผดหมี่กระทะใหญ่ที่สุดในโลก ในตอนค่ำมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน 3 ชนชาติดังนี้

ชนชาติไทยมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านวัฒนธรรมประเพณีในด้านการละเล่นของเด็กไทยเช่นการแข่งขันทบยัดจากการเล่นหมากเก็บ โรงเรียนเทศบาล 3 รับผิดชอบในการจัดการแสดงซุ้มไทย

ชนชาตินาวมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนลาวจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำรงชีวิตการแข่งขันกินหมี่แดงแกงลาวการแสดงหมอรำ ซึ่งโรงเรียนเทศบาล 1 รับผิดชอบในการจัดการแสดงของซุ้มลาว

ชนชาติจีนมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการประกวดการแต่งกายจีนโรงเรียนเทศบาล 2 รับผิดชอบในการจัดการแสดงในซุ้มจีน

ภายในงานมีการสาธิตการจักสานการ ประกวดการแต่งกายงาม มีการเดินแบบหิ้วตะกร้า-นุ่งผ้าไทยลาวจีน ชิมอาหารพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้าน ตามหมู่บ้านต่าง ๆ และการทำกิจกรรมการทายใจซึ่งเป็นกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง เพื่อฝึกสมองและพัฒนาทักษะการคิด การชิงไหวพริบ และการจัดกิจกรรมจำลองวิถีชีวิตของชาวลาวเวียง ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

การจัดกิจกรรมในวันที่ 2 เวลา 07.00 น. นิมนต์พระสงฆ์จำนวน 99 รูป เจริญพระพุทธมนต์ทำบุญตักบาตร

การจัดกิจกรรมวันที่ 3 ของประเพณีบุญกลางบ้าน มีการประกวดจักสาน การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน คือ ขกมวยตบจาก การแข่งขันเดินกะลา การแข่งขันเดินโลกกลม การแข่งขันร้อง

เพลงไทยลูกทุ่งการแข่งขันกินหมี่แดง-แกงลาว แข่งขันหมากรุกจีน แข่งขันกินก๋วยเตี๋ยว ชงชาจีน วาดหน้าจีนการทอยโจ๊กการประกวดตี-หมว เมืองพระรถ การแข่งขันกินข้าวต้มกลางวัน ส่วนภาคค่าของการจัดงานวันสุดท้าย มีการจัดงานไทยลาวจีนสัมพันธ์โดยการให้ทั้ง 3 ชนชาติคือ ไทยลาวจีนนำอาหารมานั่งรับประทานอาหารร่วมกันมีการแสดงรำวงย้อนยุคทำให้ทุกชุมชนร่วมรำกันบนเวที

ประเพณีบุญกลางบ้านเป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่าต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี โดยเริ่มต้นการประกอบพิธีกรรมจะเน้นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ทางคณะกรรมการได้เน้นเกี่ยวกับการทำบุญเพื่อให้สิ่งศักดิ์คุ้มครองบ้านเมืองให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ในขณะเดียวกันพิธีกรรมบุญกลางบ้านยังเสริมสร้างความสามัคคีให้กับประชาชนในชุมชนโดยการประชุมหารือและการให้ทุกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้าน รวมทั้งการให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการแสดงกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมของประเพณีบุญกลางบ้านและสิ่งสำคัญของประเพณีบุญกลางบ้านอีกประการคือการจัดขบวนแห่เครื่องจักสานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง เพื่อให้บุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยวรู้จักและอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม (ประเสริฐ อิมสวัสดิ์, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

3. คุณค่าของประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี

ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนอำเภอนันทนิคมมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่อำเภอนันทนิคมและบริเวณใกล้เคียงมีความรักในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่มีการย้ายถิ่นฐานจากเมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งถิ่นฐานในอำเภอนันทนิคมจังหวัดชลบุรี และประเด็นสำคัญประเพณีบุญกลางบ้านเป็นภูมิปัญญาในการคุณค่าทางใจให้กับประชาชน ดังจะได้กล่าวคือ

1) คุณค่าทางด้านจิตใจ

ประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างยิ่ง ทั้งที่เป็นผลที่เกิดกับตนเองและผลที่เกิดกับสังคม และผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง พบว่าการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม ทำให้ตนเองมีความสุขที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีบุญกลางบ้าน เกิดความสบายใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาที่ประชาชนได้ร่วมทำบุญกับคณะสงฆ์ใหญ่และเกิดความสุขของชุมชน ทั้งนี้จะส่งผลต่อการสร้างจิตใจที่ดีงามของประชาชนและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว พบว่าการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี ทำให้ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความสุขรักใคร่สามัคคีกัน เนื่องจากเป็นโอกาสที่ได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและร่วมกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีกันระหว่างกลุ่มคน 3 ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม โดยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรม รวมทั้งพระสงฆ์และเยาวชน ทั้งนี้เป็นการรักษาประเพณีของชาวพุทธโดยการทำบุญตักบาตรกับพระสงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน 99 รูป เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีความเชื่อว่าผลบุญและการผ่านพิธีการสะเดาะเคราะห์ดังกล่าวจะส่งผลให้ตนเองและครอบครัวพบแต่ความสุขความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า (หลวงพ่อบุญถนอม, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

2) คุณค่าทางด้านสังคมและเศรษฐกิจวัฒนธรรม

การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม เป็นเครื่องมือช่วยสร้างสังคมและทำให้ตนเองมีสังคมที่กว้างขึ้น จากการได้พบปะพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนได้รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณีของชนชาติไทย ลาว จีน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและแสดงความรักใคร่ห่วงใยสามัคคีกันในครอบครัวและการพูดคุยกันรู้จักกันมากขึ้น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน

ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม เป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม และการจัดกิจกรรมของแต่ละชนชาติ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชนชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนประชาชนได้รับความรู้ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่อาศัยอยู่ในอำเภอพนสนิมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุขรวมทั้งร่วมสืบสานอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนสนิมให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

คุณค่าที่ได้รับจากการเข้าร่วมงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม การเข้าร่วมการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านส่งผลให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และเป็นการสร้างความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานประเพณี และกระจายงานไปยังชุมชนต่าง ๆ ทำให้เกิดความภูมิใจที่ได้เข้าร่วมประเพณี และมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม หรือสร้างความผูกพันสมานฉันท์ในการร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและเผยแพร่วัฒนธรรมการจักสานของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบกับชุมชนมีเศรษฐกิจดีขึ้นรายได้เพิ่มขึ้น โดยชุมชนจะนำสินค้าในชุมชนออกจำหน่ายโดยเฉพาะจักสานที่มีชื่อเสียงและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอพนสนิม ซึ่งเป็นโอกาสเสริมสร้างให้บุคคลในครอบครัวได้ร่วมทำบุญร่วมกันทำให้ครอบครัวอบอุ่นพร้อมทั้งร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

4. ภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี

ภูมิปัญญาการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นกิจกรรมที่แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้รวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน หรือการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนมีชื่อเสียง และนอกจากนั้นภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านยังช่วยรณรงค์และอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย และการสื่อสารกิจกรรมการเล่นหรือการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในชุมชนแห่งหรือระหว่างการดำเนินกิจกรรมของประเพณีบุญกลางบ้าน

สรุปคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม เป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอนันทนิคม ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายชื่อดังนี้

1. การนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประกวดขบวนแห่เครื่องจักสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่
2. ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชนและบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว
3. ชาวบ้านที่ร่วมขบวนแห่เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและร่วมสืบสานงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม และเกิดความรักสามัคคีในหมู่ชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียง
4. ทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการนำสินค้าในชุมชนออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การปลูกฝังค่านิยม จากสถาบันครอบครัว โดยการเริ่มต้นจากพ่อ แม่ ที่ควรปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดีของสังคม ประกอบกับการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม หรือการจัดให้มีการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การเต้นรำ การประกวดร้องเพลง การเดินขบวนพาเหรด การแข่งขันการจักสาน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (เอี่ยม ทองดี. 2542: 5-6) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ และความสามารถของคนภายในท้องถิ่นนั้น ๆ

ที่ได้คิดวิเคราะห์ พัฒนาความรู้ความสามารถ การใช้ความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม มาผสมผสานเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก การแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมอย่างรอบด้านโดยมีฐานการคิดมาจากวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะภูมิปัญญาของตนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งจะต้องมีการสืบสานถ่ายทอด อนุรักษ์ รักษาไว้ให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อให้เกิดคุณค่า (Value) ภายในและเกิดกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสอดคล้องกับการวิจัยของ (งามนิจ กุลกัน, 2554: บทคัดย่อ) เรื่อง การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ความเสี่ยงที่เกิดกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีสูงมาก ต้องมีการอนุรักษ์ ถ่ายทอด ส่งเสริมวัฒนธรรม มีการสนับสนุนกลุ่มอาชีพและการจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี ได้แก่ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีลอยกระทง โดยร่วมมือกับ โรงเรียนนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ และเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต รถประกาศ ป้ายประกาศ หนังสือ จดหมาย ใบปลิว พร้อมกับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่เสี่ยงกับการสูญหายให้กลับมาได้รับความนิยม มากกว่าสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ดี

2. การจัดวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีไว้เป็นหลักสูตรทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังและสั่งสมความรู้ประสบการณ์ตั้งแต่เด็ก สถานศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้าน โดยเริ่มจากการศึกษาตามระดับชั้นและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการหรือการปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (दनัย ไชยโยธา, 2550: 92-93) แบ่งได้ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) ประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ เช่น การแต่งกาย การแสดงความเคารพ เป็นต้น
- 2) ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น พิธีกรรมที่ทำการเกิด การแต่งงาน งานอุปสมบท งานศพ เป็นต้น
- 3) ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญตักบาตร การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน การแห่เทียน การตักบาตรเทโว เป็นต้น
- 4) ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น
- 5) ประเพณีทางราชการ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ วันจักรี เป็นต้น
- 6) ประเพณีท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีประเพณีแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เช่น ภาคเหนือ มีประเพณีรดน้ำดำหัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเพณี

บุญบังไฟ ภาคใต้มีประเพณีชักพระ เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ (นพดล พรามณ์, 2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของฮีตสิบสองคองสิบสี่ กรณีศึกษา หมู่บ้านชำโสม จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ชุมชนที่น่าสนใจในคุณค่าของฮีต-คอง ส่งผลให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ความอบอุ่นในครอบครัวและความเป็นระเบียบในชุมชน โดยชุมชนเชื่อว่า ฮีต-คองสามารถดำรงอยู่ได้โดยมีความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ส่วนการเปลี่ยนแปลงของประเพณีมีสาเหตุมาจากการไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การขาดผู้นำในการสืบสาน การรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาเผยแพร่และบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ดังนั้นการนำฮีต-คองมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมจึงควรใช้ยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ความสามัคคีปรองดอง ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูฮีต-คอง และยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ในชุมชน

3. การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้เที่ยวชมประเพณีบุญกลางบ้าน ทั้งนี้เป็นความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมระหว่างฝ่ายกำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2541: 21) ว่า ความรู้ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกันมา ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้น ตั้งหลัก แล่งอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้โดยมีการพัฒนาภูมิปัญญา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (นุทิศ เอี่ยมใส, 2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทูทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่พัฒนาความเข้มแข็งในชุมชนบ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านความสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรง มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

4. การส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้านต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดงานหรือการออกนิทรรศการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชนหรือการนำเสนอสินค้าเกี่ยวกับ OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมการแสดงผลบ้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความสำคัญของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1058) รูปแบบการดำรงชีวิตของคนและกลุ่มคนที่ได้พัฒนาขึ้นมาจนเกิดความงามภายในตัวตนอย่างมีแบบแผน สัมผัส ตกผลึก ชิมซับ และถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา จนแสดงออกให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความคิด ภาษา สิ่งประดิษฐ์ สัญลักษณ์ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม

การรักษา การละเล่น ประเพณี ตำนาน เรื่องเล่า อาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันคนกับสิ่งแวดล้อม และสังคมต่อสังคม ฯลฯ และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำรงชีพของคนเป็นไปอย่างมีความหมายของความเจริญ

5. การเสนอข่าวประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนทั่วไป เช่น การประกาศเกียรติคุณครอบครัวดีเด่นที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้าน และหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านของอำเภอพนสนิม ซึ่งสอดคล้องกับ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการดำรงชีพ ต่ออาชีพ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะว่า ชุมชนท้องถิ่นจะต้องพึ่งพาภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสม และถ่ายทอดให้ถือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น ข้าวของเครื่องใช้ การละเล่น สิ่งประดิษฐ์ การเข้าถึงศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี

ประเพณีบุญกลางบ้านประเพณีวัฒนธรรมไทยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบทอดไป จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรหลักของประเทศและชุมชนอำเภอพนสนิมทุกคนที่ต้องส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1. การส่งเสริมวัฒนธรรมบุญกลางบ้านเพื่อการอนุรักษ์โดยประเพณีปฏิบัติวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมทั้งศิลปะ วรรณกรรม ประเพณีต่าง ๆ คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนา มารยาทไทย ศิลธรรมจรรยาต่าง ๆ เพื่อธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

2. การถ่ายทอดสืบสานทางวัฒนธรรมบุญกลางบ้าน โดยการเรียนรู้จากบรรพบุรุษ ครอบครัว ผู้ใหญ่หรือบุคคลอื่น ซึ่งเป็นงานทางวัฒนธรรมประเพณีที่สั่งสมไว้และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนำมาปฏิบัติ ถ่ายทอด อาจออกมาในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ

3. การปรับปรุงและเผยแพร่งานทางวัฒนธรรมบุญกลางบ้าน โดยสร้างความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยสื่อต่าง ๆ โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันหรืออาจขอความร่วมมือจากศิลปินเพลงสร้างสรรค์เนื้อเพลงและร่วมร้องเพลงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

4. รัฐบาลต้องสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์อบรมให้ความรู้ เสนอข่าวประชาสัมพันธ์ ฟันฟู เผยแพร่วัฒนธรรมบุญกลางบ้าน เพื่อให้ชาวต่างชาติรู้จักการสืบทอดวัฒนธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- งามนิจ กุลกัน. (2554). การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- दनัย ไชยโยธา. (2550). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นภดล พรามณ. (2553) การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของฮีตสิบสองคองสิบสี่: กรณีศึกษา หมู่บ้านชำโลม จังหวัดปราจีนบุรี. ศูนย์บัณฑิตศึกษานานาชาติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555) ทนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของ ชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2541). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของ ชาวไทย. นนทบุรี: มหาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอี่ยม ทองดี. (2542). ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารประกอบการบรรยายวิชา วทพช 511 สาขาวิชา พัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเสริฐ อิมสวัสดิ์. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.
- พระมหาเสมอ โอภาโส. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.
- สมดุล ทำเนา. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.
- หลวงพ่อบุญนอม. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.